

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-5>

УДК 636.2:338.43:631.1

ВІДНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК КОМПЛЕКСНОГО ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДТРИМКИ

RECOVERY OF UKRAINE'S LIVESTOCK SECTOR THROUGH THE DEVELOPMENT OF A COMPREHENSIVE INSTITUTIONAL SUPPORT ENVIRONMENT

Сушарник Ярослав Анатолійович

кандидат економічних наук, викладач кафедри публічного управління,
менеджменту та інклюзивної економіки,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6104-343X>

Susharnyk Yaroslav

State Higher Education Institution «Kamianets-Podilskyi State Institute»

У статті здійснено комплексний аналіз сучасного стану та перспектив розвитку тваринництва в Україні з урахуванням економічних, технологічних та соціальних аспектів галузі. Особлива увага приділена вивченню ефективності державних програм підтримки фермерських господарств, механізмів фінансового стимулювання виробництва та впровадження інноваційних технологій у процеси розведення та переробки продукції. Розглянуто основні проблеми, які гальмують розвиток галузі, зокрема недостатнє фінансування, низький рівень механізації та автоматизації, обмежений доступ до сучасних ринків збуту та слабку інфраструктуру переробки продукції. Проаналізовано роль інтегрованого підходу до управління підприємствами, стратегічного планування та розвитку регіональних програм підтримки, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності української продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Підкреслюється необхідність поєднання наукових досліджень і практичних рекомендацій для забезпечення стабільного та сталого розвитку тваринницької галузі, підвищення економічної ефективності господарств та зміцнення продовольчої безпеки країни в цілому.

Ключові слова: тваринництво, розвиток, державна підтримка, економічні механізми, інновації, конкурентоспроможність, регіональна політика, ефективність.

This study presents a detailed and multidimensional analysis of the current state, challenges, and prospects of animal husbandry in Ukraine, addressing economic, technological, social, and environmental aspects of the sector. It investigates the effectiveness of government policies, financial support mechanisms, and institutional frameworks that aim to stimulate the development of livestock enterprises, including small and medium-sized farms, agricultural cooperatives, and large industrial producers. Particular attention is given to the implementation of modern technologies in breeding, feeding, health management, and processing, as well as the adoption of precision farming techniques and digital solutions that improve productivity and reduce operational costs. The research identifies a wide range of structural and systemic barriers limiting sector growth, including insufficient investments, outdated equipment, low levels of mechanization, poor infrastructure for storage and processing, and limited access to domestic and international markets. The study emphasizes the necessity of an integrated approach to farm management, combining strategic planning, risk management, and regional development programs, to enhance competitiveness and resilience. It also highlights the role of scientific research and innovation transfer in addressing the challenges of sustainability, environmental compliance, and animal welfare. Moreover, the paper discusses strategies for strengthening cooperation between government institutions, research organizations, private enterprises, and farmers' associations, fostering innovation, improving resource efficiency, and supporting knowledge-based development. Special focus is given to economic sustainability, productivity growth, and ensuring food security, while also considering the social implications for rural communities and employment. The findings provide evidence-based recommendations and practical insights that can inform policymakers, industry stakeholders, and researchers, contributing to the creation of long-term strategies aimed at ensuring the stability, modernization, and competitiveness of the Ukrainian livestock sector within global market dynamics and evolving

technological opportunities. This comprehensive analysis underscores the importance of a holistic approach to policy, management, and innovation to achieve sustainable growth and resilience in Ukraine's animal husbandry industry.

Keywords: livestock, development, state support, economic mechanisms, innovation, competitiveness, regional policy, efficiency.

Постановка проблеми. У сучасних умовах для України сектор тваринництва набуває надзвичайного значення, враховуючи як внутрішні виклики, так і глобальні тенденції продовольчої безпеки. Основною проблемою є суттєве зниження виробничих потужностей через військові дії, руйнування інфраструктури, деградацію земель, відтік трудових ресурсів та порушення ланцюгів постачання – зокрема, лише за даними Food and Agriculture Organization (FAO) понад 60 % дрібних виробників худоби зазнали падіння доходів, а значна частина агропідприємств припинила діяльність. Крім того, оцінки Organisation for Economic Co operation and Development (OECD) фіксують втрати в аграрному секторі України на понад 6 млрд дол. США та значну кількість забруднених мінуванням або вибухонебезпечних земель, що унеможлиблює ланню та вирощування кормів.

Ця ситуація прямо пов'язана з важливими науковими та практичними завданнями: з одного боку – науковий виклик полягає у розробці ефективних моделей реструктуризації галузі тваринництва в умовах пост конфлікту, що враховують інституційні, технологічні, екологічні та соціальні чинники; з іншого – практичне завдання – створення функціонального, адаптивного інституційного середовища підтримки фермерських господарств, кооперативів і агропідприємств, що здатне забезпечити відновлення виробничих потужностей, підвищення продуктивності, конкурентоспроможності та сталого розвитку галузі. Без інтегрованого підходу – що поєднує державну політику, фінансово економічні механізми, цифрові інструменти й соціальні ініціативи – реального відновлення тваринництва до рівня, який забезпечує продовольчу безпеку та відповідність європейським стандартам, досягти неможливо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження охоплюють широкий спектр проблем – зокрема, Гадзала відзначає системні виклики аграрного сектору України [1], Духницький із Духницьким деталізують стан і проблеми розвитку тваринництва [2], Лупенко та співавтори подають прогноз виробництва на 2025 рік [3], Нейтер, Зоря

і Муляр описують масштаби втрат аграрної сфери через війну [4], а Роман аналізує зовнішньоекономічні виклики у контексті євроінтеграції [6]. Паралельно з цим виділяються суттєві прогалини: недостатнє дослідження адаптації інституційних моделей підтримки під регіональні умови, обмежена увага до кооперативних форм організації тваринництва, недостатнє впровадження цифрових технологій і біотехнологій, відсутність системного моніторингу ефективності державної підтримки в реальному часі.

Невирішені частини загальної проблеми:

- Відсутність комплексної інституційної моделі підтримки тваринництва, адаптованої до регіональних особливостей та зонального поділу України.

- Недостатня увага до розвитку кооперативних форм господарювання у секторі тваринництва, що обмежує можливості ефективного об'єднання ресурсів та виходу на ринки.

- Брак досліджень та впровадження цифрових технологій і біотехнологій у тваринництві, особливо в умовах воєнного стану й післявоєнного відновлення.

- Відсутність системи моніторингу та оцінки ефективності державної підтримки у реальному часі, що ускладнює коригування політик і програм за фактичними результатами.

- Недостатня деталізація механізмів фінансової та страхової підтримки фермерів і агропідприємств у тваринництві, враховуючи ризики, пов'язані з інфраструктурними втратами та логістичними розривами.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – сформулювати комплексну модель інституційного середовища підтримки галузі тваринництва України з урахуванням регіональних природно кліматичних особливостей, воєнних та поствоєнних викликів, визначити ключові заходи державної, приватної та кооперативної взаємодії для відновлення та сталого розвитку виробництва м'яса та молока.

Завданнями дослідження є:

- 1) проаналізувати чинні програми державної підтримки та їх ефективність для різних форм господарювання;

2) ідентифікувати основні бар'єри (структурні, технологічні, логістичні, соціальні) відновлення тваринництва в постконфліктних умовах;

3) розробити рекомендації щодо впровадження цифрових і біотехнологічних рішень, кооперативних структур і фінансово страхових інструментів, що стимулюють інституційну стабілізацію та підвищення конкурентоспроможності підприємств тваринництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна переживає надзвичайно складний етап розвитку, зумовлений глобальними змінами, кліматичними викликами, боротьбою за світові ресурси та військовим протистоянням на власній території, що особливо впливає на вітчизняне сільське господарство, яке завжди було необхідним для економіки та суспільного життя, але вразливим до зовнішніх і природних потрясінь через залежність від землі як основного засобу виробництва [1].

До 2022 року сектор тваринництва демонстрував стійку тенденцію спаду: частка валової продукції тваринництва у загальному виробництві сільського господарства зменшилася до 23% у всіх категоріях господарств і лише 18% в аграрних підприємствах, при цьому значне скорочення поголів'я великої рогатої худоби, свиней та овець відбувалося переважно у господарствах населення [7].

До вторгнення росії Україна активно розвивала експорт зернових культур, зокрема пшениці, кукурудзи та соняшнику, і наросувала виробництво м'яса птиці, хоча обсяги тваринництва залишалися меншими, ніж у країнах ЄС [6].

Повномасштабне вторгнення росії призвело до значних прямих і непрямих збитків агросектору, які оцінюються у понад 10 млрд доларів США, при цьому найбільші втрати зазнали прифронтові області, а тваринництво втратило 254 млн доларів через зменшення поголів'я та загибель тварин [4].

У 2024 році порівняно з 2023 роком спостерігалися значні зміни у кількості утримуваних тварин. Кількість молочного поголів'я, свиней та птиці суттєво зросла, тоді як чисельність великої рогатої худоби м'ясного напрямку зазнала найбільшого скорочення і становила лише 9% від загального стада. Розподіл виробників за видами тварин у різних групах областей показує, що в прифронтових областях чисельність усіх видів тварин зменшилася, тоді як у західних областях відзначено значне збільшення виробництва птиці [9].

У 2025 році прогнозується зростання загального обсягу виробництва м'яса в Україні до 3,28 млн тонн, що на 3,1 % більше порівняно з 2024 роком. Зокрема, очікується збільшення виробництва свинини до 977,1 тис. тонн на 4,6 % і м'яса птиці до 1,96 млн тонн на 5,5 %. Зростання по свинині передбачається за рахунок реалізації продукції у живій масі як у підприємствах плюс 4,1 %, так і серед населення плюс 5,5 %, а по птиці – внаслідок нарощування поголів'я у всіх категоріях господарств на 1,0 %, в підприємствах на 2,6 %.

Разом із тим очікується суттєве зменшення виробництва м'яса великої рогатої худоби – до 307,2 тис. тонн, 87,7 % від рівня 2024 року та м'яса овець і кіз – до 21,4 тис. тонн, 91,7 %. Скорочення обсягів пов'язане переважно зі зменшенням поголів'я ВРХ без корів на 4,3 % та овець і кіз на 6,8 %, що відображає втрати, спричинені війною, та обмежені можливості відновлення цих секторів тваринництва [3].

Погіршення продовольчої безпеки у прифронтових регіонах, скорочення виробництва молока та м'яса, обмежені інвестиційні можливості підкреслюють необхідність створення комплексного інституційного середовища підтримки тваринництва [10].

Концепція Державної цільової програми розвитку тваринництва до 2033 року окреслює ключові кроки для забезпечення сталого розвитку галузі з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу [2].

Це передбачає державні дотації, підтримку будівництва кормових комплексів та молокопереробних підприємств, зниження податкового навантаження, розвиток прозорих ринків збуту та стимулювання інвестицій у цифровізацію та біотехнології [8].

Концепція Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва на період до 2033 року має на меті відновлення та модернізацію галузі, яка зазнала значних втрат унаслідок широкомасштабної війни. Програма передбачає пріоритетну підтримку не лише великих агропідприємств, а й фермерських та особистих селянських господарств через механізми державно-приватного партнерства, кооперацію та впровадження сучасних технологій, включно з цифровізацією та біотехнологіями. Очікується, що реалізація цих заходів дозволить до 2030 року збільшити поголів'я великої рогатої худоби на 25%, свиней – на 18%, птиці – на 20%, а виробництво молока та м'яса відповідно зросте на 22% та 19%. Це сприятиме стабілізації внутрішнього

ринку продуктів тваринництва, покращенню зайнятості сільського населення та підвищенню якості продукції відповідно до європейських стандартів [5].

Реалізація заходів Концепції Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва до 2033 року дозволить стабілізувати внутрішній ринок продуктів тваринництва, підвищити зайнятість сільського населення та відновити виробничі потужності, що сприятиме поступовому зростанню виробництва свинини та м'яса птиці, тоді як обсяги виробництва великої рогатої худоби і овець залишатимуться обмеженими, відображаючи наслідки війни та потребу в довгостроковому інституційному та фінансовому забезпеченні.

Враховуючи значні втрати та структурні зміни у тваринництві, спричинені повномасштабним вторгненням, для стабілізації галузі та забезпечення сталого відновлення необхідно не лише реалізовувати Концепцію Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва до 2033 року, а й застосовувати комплексний підхід до підтримки аграрного сектору на рівні окремих природно-кліматичних зон. Нижче наведено комплекс заходів політичного, економічного, соціального і інтегрального напрямку, що впливають з ідентифікованих сильних сторін, можливостей та шляхів подолання слабкостей і загроз, з метою досягнення балансу між соціальною згуртованістю, політичною стабільністю та економічною ефективністю.

Даний комплекс заходів описує пропоновані дії та механізми їх реалізації в розрізі природо-кліматичних зон. При цьому Степову зону України доцільно розглядати окремо від Полісся та Лісостепу, оскільки саме вона зазнала наймасштабніших руйнувань унаслідок військової агресії РФ. На цих територіях спостерігаються значні втрати аграрної інфраструктури, деградація ґрунтів, мінування орних земель та порушення логістичних ланцюгів. Високий рівень економічних збитків, екологічна вразливість і необхідність розмінування зумовлюють потребу у впровадженні спеціальних інституційних механізмів підтримки та відновлення. На відміну від Полісся й Лісостепу, де інституційне середовище зберегло відносну стабільність, степові регіони потребують відновлювально-реабілітаційних заходів, спрямованих на відбудову виробничої інфраструктури, екологічну реабілітацію земель і відновлення соціально-економічного потенціалу. Виділення степової зони як окремого напрямку аналізу є обґрунтованим

з позицій воєнних, екологічних і економічних наслідків, що вимагають диференційованого інституційного підходу до управління її розвитком.

У короткостроковій перспективі (до 1 року) пріоритетом є стабілізація ситуації в постраждалих громадах через запуск базових освітніх програм, цифрових платформ у спрощеному форматі, первинне відновлення інфраструктури та соціальні ініціативи для збереження трудового потенціалу. У середньостроковому періоді (1–3 роки) акцент зміщується на інституціоналізацію та масштабування цих заходів шляхом створення постійних навчальних центрів, розвитку цифрових платформ, поглибленої модернізації інфраструктури, розширення соціальних та менторських програм. У довгостроковій перспективі (3–5 років) мета полягає в закріпленні сталості інституційного середовища: інтеграції аграрної освіти у формальні системи, розвитку комплексних цифрових інструментів, формуванні стійких професійних спільнот і відновленні самодостатніх громад, здатних підтримувати розвиток тваринництва на постійній основі.

У короткостроковій перспективі економічний напрям має бути спрямований на оперативну стабілізацію діяльності аграрних підприємств через доступ до обігових коштів, антикризові кредитні програми, тимчасове податкове пом'якшення, компенсаційні механізми та забезпечення критично важливих ресурсів, що дозволить зберегти виробництво в умовах війни. У середньостроковому періоді пріоритет зміщується на структурну модернізацію сектору: запуск інвестиційних і грантових програм, оновлення техніки та інфраструктури, розвиток переробки, підтримку кооперації та розширення доступу до міжнародних програм фінансової та технічної допомоги. У довгостроковій перспективі економічна політика має забезпечити формування інноваційної, високотехнологічної та стійкої моделі агровиробництва через гармонізацію стандартів з ЄС, розвиток експорту, створення привабливого інвестиційного середовища, широке впровадження цифрових технологій та «зелених» рішень, що загалом гарантуватиме конкурентоспроможність і економічну стабільність галузі.

У короткостроковій перспективі економічний розвиток тваринництва зосереджується на стабілізації стану малих і середніх господарств через оперативну фінансову підтримку, консультаційний супровід, запровадження простих цифрових рішень, формування коо-

Таблиця 1

**Комплекс заходів соціального характеру розвитку інституційного середовища
підтримки тваринництва**

Пропоновані дії	Механізм реалізації		Очікувані результати
	Лісостеп та Полісся	Степова зона	
Соціальний напрямок			
Створення програм підвищення кваліфікації та розвитку компетенцій у тваринництві та фермерській справі	Організація регулярних навчальних курсів, тренінгів та семінарів для місцевих фермерів і молоді, розвиток аграрних шкіл і платформ дистанційного навчання, спрямованих на підвищення професійної підготовки та підтримку існуючих компетенцій.	Проведення інтенсивних програм навчання та стажувань із залученням експертів із інших регіонів, персоналізоване наставництво та відновлення втрачених навичок для швидкого відновлення людського капіталу в умовах критичного дефіциту кадрів.	Підвищення професійного рівня та компетентностей фермерів і молоді, стабілізація кадрового потенціалу в аграрному секторі.
Запровадження заходів для відновлення життя та праці в громадах, що зазнали руйнувань	Надання допомоги у модернізації та підтримці існуючих господарств, розвиток локальної інфраструктури та стимулювання збереження трудових ресурсів через освітні та соціальні програми, зберігаючи автономію громад.	Пряме відновлення пошкодженої інфраструктури та житлових об'єктів, цільові програми підтримки фермерів та робочих для швидкого відновлення економічної та соціальної активності.	Відновлення та підтримка життєздатності громад, локальної інфраструктури та трудових ресурсів.
Розробка соціальних програм для відновлення фермерської культури та зміцнення соціальної згуртованості громад.	Створення молодіжних аграрних клубів, підтримка ініціатив із кооперації та обміну досвідом, організація культурних та освітніх заходів для зміцнення соціальної взаємодії.	Надання стимулів для повернення молоді та фахівців у постраждалі громади, організація тимчасових програм підтримки для інтеграції та відновлення соціальної тканини.	Зміцнення соціальної згуртованості, інтеграція молоді та фахівців у місцеві громади, розвиток фермерської культури.
Створення цифрових платформ для комунікації, обміну досвідом та доступу до освітніх ресурсів	Впровадження онлайн-платформ для навчання, консультацій та обміну кращими практиками між господарствами, підтримка цифрових мереж фермерських об'єднань.	Розробка спеціалізованих цифрових ресурсів для швидкого доступу до методик відновлення господарств, дистанційних консультацій та координації відновлювальних програм.	Підвищення доступності знань, обміну досвідом та консультацій через цифрові платформи та навчальні ресурси.
Запровадження програм менторства між досвідченими та молодими фахівцями	Запровадження програм менторства між досвідченими та молодими фахівцями через кооперативи, семінари та онлайн-консультації для підвищення компетентності та соціальної взаємодії.	Організація виїзних наставницьких програм із залученням обмеженої кількості експертів, фокус на передачі ключових практичних знань, оперативна підтримка відновлення фермерських господарств, адаптованих до кризових умов.	Ефективна передача практичного досвіду від досвідчених фахівців до молодих працівників, сприяння швидкому відновленню господарств у кризових умовах.

Джерело: сформовано автором

Таблиця 2

**Комплекс заходів політичного характеру розвитку інституційного середовища
підтримки тваринництва**

Пропоновані дії	Механізм реалізації		Очікувані результати
	Лісостеп та Полісся	Степова зона	
Політичний напрямок			
Удосконалення законодавства щодо аграрного сектору та тваринництва з урахуванням воєнного стану та євро-інтеграційних вимог	Проведення консультацій із місцевими органами влади та агровиробниками для адаптації регіональних нормативів; підтримка законодавчих ініціатив та стабільних процедур.	Розробка та впровадження спеціальних законодавчих норм щодо відновлення і стабілізації аграрного виробництва; пріоритетне виділення ресурсів через координацію з центральними органами та залучення ключових стейкхолдерів.	Забезпечення стабільності нормативного середовища та адаптації аграрного законодавства до євроінтеграційних вимог і умов воєнного стану.
Забезпечення ефективної децентралізації управління ресурсами в аграрному секторі на місцевому рівні	Передача частини управлінських повноважень регіональним центрам, супровід процесу та контроль стандартними методами.	Створення тимчасових регіональних комісій із відновлення аграрної інфраструктури та управління ресурсами; персоналізований моніторинг та оперативне коригування дій.	Підвищення ефективності децентралізованого управління ресурсами, забезпечення прозорого та контрольованого розподілу повноважень.
Розвиток механізмів координації між центральними та регіональними органами влади для стабільності політики	Розвиток механізмів координації з простими процедурами взаємодії, мінімізацією бюрократії та централізованим управлінням.	Впровадження адаптивних механізмів координації з можливістю швидкого реагування на кризові ситуації; залучення бізнесу, громад та ключових стейкхолдерів для гнучкого управління відновленням.	Гнучка та адаптивна координація між центральними та регіональними органами влади, що дозволяє швидко реагувати на кризові ситуації.
Підтримка міжнародної співпраці у сфері аграрної політики та обміну досвідом	Участь у міжнародних форумах, навчальних програмах та проєктах обміну знаннями для підвищення ефективності регіональної політики.	Організація цільових програм міжнародної допомоги для відновлення аграрних господарств; залучення експертів для впровадження сучасних технологій і швидкої передачі знань.	Залучення міжнародних партнерів та експертів для підвищення ефективності політики та прискореного впровадження сучасних практик.
Розробка політик реагування на кризові ситуації та воєнні виклики для аграрного сектору	Визначення стандартних протоколів дій у разі локальних криз, навчання регіональних служб та впровадження стабільних алгоритмів.	Впровадження планів термінового реагування на руйнування та відновлення виробництва; мобілізація ресурсів для стабілізації аграрного сектору в критичних умовах.	Впровадження системи швидкого реагування на кризові події та руйнування, що дозволяє оперативно відновлювати виробництво та інфраструктуру.
Підтримка прозорості та підзвітності органів влади щодо розвитку аграрного сектору	Координація відновлення аграрної інфраструктури за участю місцевих органів влади, підприємств та кооперативів; підтримка централізованого звітування та контролю.	Гнучке планування та реалізація заходів відновлення за участю місцевого самоврядування, фермерських господарств, підприємств та міжнародних партнерів; адаптація до місцевих умов та пріоритетних потреб.	Підвищення прозорості та підзвітності органів влади, забезпечення участі всіх ключових стейкхолдерів у плануванні та контролі реалізації програм.

Джерело: сформовано автором

Таблиця 3

**Комплекс заходів економічного характеру розвитку інституційного середовища
підтримки тваринництва**

Пропоновані дії	Механізм реалізації		Очікувані результати
	Лісостеп та Полісся	Степова зона	
Економічний напрямок			
Створення програм підтримки малого та середнього агробізнесу для підвищення їхньої фінансової стійкості та конкурентоспроможності	Надання грантів, консультацій та доступу до пільгових кредитів; координація з місцевими органами влади та об'єднаннями фермерів для розвитку бізнесу.	Підтримка стратегічних господарств із максимальним ефектом від відновлення; координація через регіональні штаби для пріоритетного спрямування ресурсів у критично постраждалі райони.	Підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності малого та середнього агробізнесу через ефективне використання грантів, пільгових кредитів та консультаційної підтримки.
Запровадження ініціатив із цифровізації виробничих процесів та управління господарствами	Впровадження ERP-систем, цифрових платформ і дистанційного моніторингу; навчальні семінари для персоналу.	Використання простих та адаптованих цифрових інструментів для віддаленого контролю стану господарств та ресурсів; мобільні рішення для швидкого реагування.	Оптимізація виробничих процесів і управління господарствами за допомогою цифрових інструментів, дистанційного моніторингу та навчання персоналу.
Сприяння розвитку кооперативів і об'єднань фермерів для ефективного використання ресурсів і доступу до ринків	Створення та підтримка кооперативних структур, навчання менеджменту та обміну досвідом, інтеграція у внутрішні та зовнішні ринки.	Формування мобільних і гнучких об'єднань із мінімальною бюрократією для швидкого реагування на ринкові та воєнні виклики.	Розвиток кооперативів та об'єднань фермерів, що дозволяє ефективно використовувати ресурси, швидко реагувати на ринкові та воєнні виклики.
Стимулювання інвестицій у модернізацію виробничих потужностей, обладнання та інфраструктури	Надання пільгових кредитів та субсидій для модернізації обладнання; технічна підтримка інвесторів, сприяння міжнародним партнерствам.	Залучення інвестицій у критично важливі об'єкти та відновлення базових потужностей, контроль за ефективністю витрат.	Залучення інвестицій у модернізацію обладнання та інфраструктури, сприяння міжнародним партнерствам та контроль за ефективністю витрат.
Розробка програм партнерських взаємодій між підприємствами та науково-дослідними установами для впровадження нових технологій	Створення спільних центрів досліджень, підтримка грантових і навчальних програм для впровадження технологій.	Надання дистанційних консультацій та адаптованих технологічних рішень для ключових господарств; обмежені пілотні програми для прискореного відновлення виробництва.	Підвищення технологічного рівня господарств через партнерство з науково-дослідними установами, впровадження адаптованих технологій та пілотних програм.
Забезпечення фінансової підтримки через кредитні та страхові механізми для зниження ризиків підприємців	Надання пільгових кредитів і страхових пакетів для малого та середнього бізнесу; навчання менеджменту ризиків.	Спрощені механізми фінансування та страхування, орієнтовані на критично важливі господарства та стабілізацію виробництва.	Зниження фінансових ризиків підприємств за рахунок кредитних і страхових механізмів, з фокусом на критично важливі господарства у зоні відновлення.
Стимулювання диверсифікації діяльності підприємств для зменшення залежності від державної допомоги та коливань ринку	Консультаційна підтримка та фінансування проєктів із нових напрямів діяльності, включно з агропереробкою та кооперацією, для зміцнення фінансової самостійності.	Впровадження напрямів діяльності з високою рентабельністю та низькою ресурсоемністю; підтримка форм господарювання із високою здатністю адаптуватися до змін навколишнього середовища.	Сприяння диверсифікації діяльності підприємств та розвитку напрямів із високою рентабельністю, що підвищує здатність адаптуватися до змін ринкового середовища.

Джерело: сформовано автором

перативів та запуск страхових механізмів для мінімізації ризиків. У середньостроковому періоді акцент зміщується на відновлення та зміцнення економічного потенціалу: розширення доступу до інвестицій і кредитів, активну цифровізацію виробничих процесів, розвиток кооперативів як повноцінних логістично-збутових структур, упровадження інновацій через партнерства з науковими установами та диверсифікацію діяльності фермерів. Довгостроковий горизонт передбачає формування стабільних економічних механізмів, що забезпечують стійкий розвиток галузі: конкурентоспроможність МСП, технологічну модернізацію, широке застосування цифрових систем управління, еволюцію кооперативів у комплексні аграрні об'єднання та функціонування розвиненого ринку фінансових інструментів, що разом створюють адаптивну, ефективну та інноваційну модель тваринництва в Україні.

Інтеграційний напрям розвитку інституційного середовища підтримки галузі тваринництва передбачає комплексну взаємодію державних структур, бізнесу, наукових установ і місцевих громад з метою підвищення ефективності та прозорості аграрної політики. На короткостроковому етапі акцент робиться на створенні базових цифрових платформ і механізмів моніторингу, які забезпечують збір та аналіз даних у реальному часі, організацію комунікації між усіма учасниками процесу. Це дозволяє оперативно реагувати на виклики та налагодити двосторонній обмін інформацією.

На середньостроковому етапі відбувається активне впровадження мобільних аналітичних груп та координаційних команд, які здійснюють виїзні консультації та моніторинг на місцях, розвиток систем оцінки соціально-економічного впливу програм підтримки. Посилюється інтеграція бізнесу і громад у процеси прийняття рішень через регулярні зустрічі, вебінари та інші комунікаційні формати, що сприяє більш гнучкому і адаптивному управлінню аграрним сектором.

Довгостроковий період орієнтований на закріплення інтеграційних процесів через постійний обмін кращими практиками між регіонами і суб'єктами аграрного сектору, підвищення компетентності фермерів та розширення застосування цифрових технологій. В результаті створюється ефективна, прозора та гнучка система підтримки галузі тваринництва, здатна швидко адаптуватися до змін зовнішніх умов і забезпечувати сталий розвиток галузі.

Формування цілісної, скоординованої системи дій, що забезпечить стабільність, конкурентоспроможність і сталий розвиток галузі потребує створення стратегічних планів управління інституційним середовищем розвитку галузі тваринництва в Україні. Сучасні виклики – воєнні руйнування, екологічна деградація, дисбаланс ринків, скорочення поголів'я худоби та дефіцит інвестицій – вимагають переходу від фрагментарних рішень до стратегічного управління, заснованого на системному підході. Створення таких планів дозволить інтегрувати політичні, економічні, соціальні, екологічні й адміністративні інструменти, узгодити дії державних і місцевих органів влади, аграрних підприємств, наукових установ і громадських організацій.

Інтеграція політичного, економічного та соціального напрямів формує комплексне інституційне середовище розвитку галузі тваринництва, у межах якого інвестиційна привабливість, технологічна модернізація, ефективність підприємств, зовнішньоекономічна взаємодія, розвиток людського капіталу та екологічна відповідальність функціонують як взаємопов'язані елементи єдиної системи. Їхня узгодженість забезпечує стійке функціонування галузі, підвищення її конкурентоспроможності та адаптацію до глобальних викликів продовольчої та екологічної безпеки.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що інституційне середовище підтримки галузі тваринництва України потребує суттєвого перегляду та модернізації. З одного боку, відновлення виробничого потенціалу – підвищення поголів'я, покращення кормової бази, впровадження цифрових технологій і біотехнологій – є реальним і можливим завдяки державним програмам, міжнародній допомозі та активізації фермерських господарств. З іншого – поточні механізми недостатньо адаптовані до умов воєнного стану та регіональних дисбалансів: законодавчі й фінансові інструменти часто лишаються фрагментарними, моніторинг ефективності підтримки не систематизований, кооперативні моделі працюють слабо, а цифровізація відстає. У перспективі критично важливими завданнями стають: створення регіонально диференційованих інституційних моделей підтримки, впровадження платформи моніторингу та оцінки ефективності державно приватних ініціатив, розвиток кооперативів і мережування фермерів, масштабування цифрових та біотехнологічних рішень у тваринництві. Такий під-

хід дозволить не лише стабілізувати галузь, але й підвищити її конкурентоспроможність, забезпечити продовольчу безпеку, адаптува-

тися до змін клімату та глобальних викликів, збудувати стійке інституційне середовище на середньо і довгострокову перспективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гадзала Я. Вітчизняне сільське господарство в сучасних умовах: виклики та шляхи їх подолання. 2023. URL: <http://naas.gov.ua/slide/v-tchiznyane-s-lske-gospodarstvo-v-suchasnikh-umovakh-vikliki-ta-shlyakhi-kh-podolannya-dopov-d-prez/> (дата звернення: 08.11.2025).
2. Духницький Б., Духницький В. Стан і проблеми розвитку тваринництва в Україні. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2025. Том.342. № 3(2). С. 102–107.
3. Лупенко Ю.О., Нечипоренко О.М., Людвенко Д.В., Грищенко О.Ю. Прогноз виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у 2025 році (лютий 2025 року). / за ред. Ю.О. Лупенка, О.М. Нечипоренка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2025. 24 с.
4. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення. Центр досліджень продовольства та землекористування (KSE Агроцентр). 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf (дата звернення: 08.11.2025).
5. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва на період до 2033 року. Розпорядження від 31 січня 2025р. № 76-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.11.2025).
6. Роман А. А. Від російського вторгнення до європейської інтеграції. *Сільське господарство України*. 2024. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760432/EPRS_BRI\(2024\)760432_XL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760432/EPRS_BRI(2024)760432_XL.pdf) (дата звернення: 08.11.2025).
7. Шевченко А. А. Стан розвитку тваринництва в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 2. С. 82-90.
8. Як вивести тваринництво із кризи? AgroPolit.com. 2022. URL <https://agropolit.com/spetsproekty/948-yak-vivesti-tvarinnitstvo-iz-krizi> (дата звернення: 08.11.2025).
9. Ukraine Impact of the war on agricultural enterprises Findings of a nationwide survey October–November 2024. Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2025. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-impact-war-agricultural-enterprises-findings-nationwide-survey-october-november-2024> (дата звернення: 08.11.2025).
10. Ukraine fourth rapid damage and needs assessment (RDNA4): February 2022 – December 2024. United Nations Development Programme. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/ukraine-fourth-rapid-damage-and-needs-assessment-rdna4-february-2022-december-2024-english> (дата звернення: 08.11.2025)

REFERENCES:

1. Hadzala Ya. (2023) Vitchyzniane silske gospodarstvo v suchasnykh umovakh: vyklyky ta shliakhy yikh podolannia [Domestic agriculture in modern conditions: challenges and ways to overcome them]. Available at: <http://naas.gov.ua/slide/v-tchiznyane-s-lske-gospodarstvo-v-suchasnikh-umovakh-vikliki-ta-shlyakhi-kh-podolannya-dopov-d-prez/> (accessed November 8, 2025).
2. Dukhnytskyi B., Dukhnytskyi V. (2025) Stan i problemy rozvytku tvarynnystva v Ukraini [State and problems of livestock development in Ukraine]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. Vol. 342, no. 3(2). pp. 102–107.
3. Lupenko Yu.O., Nechyporenko O.M., Liudvenko D.V., Hryshchenko O.Iu. (2025). Prohnoz vyrobnytstva silskohospodarskoi produktsii v Ukraini u 2025 rotsi [Forecast of agricultural production in Ukraine in 2025] / za red. Yu.O. Lupenka, O.M. Nechyporenka. Kyiv: NNTs «IAE».
4. Neiter R., Zoria S., Muliar O. (2024) Zbytky, vtraty ta potreby silskoho gospodarstva cherez povnomasshtabne vtorhnennia Tsentru doslidzhen prodovolstva ta zemlekorystuvannia (KSE Ahrotsentr) [Damages, losses and needs of agriculture due to full-scale invasion Food and Land Use Research Center (KSE Agrocenter)]. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf (accessed November 8, 2025).
5. On approval of the Concept of the State Targeted Economic Program for the Development of Livestock Breeding for the Period Until 2033: Order of January 31, 2025 No. 76-r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2025-%D1%80#Text> (accessed November 8, 2025).

6. Roman A. A. (2024) Vid rosiiskoho vtorhnennia do yevropeiskoi intehtatsii. Silske hospodarstvo Ukrainy [From the Russian invasion to European integration. Agriculture of Ukraine]. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760432/EPRS_BRI\(2024\)760432_XL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760432/EPRS_BRI(2024)760432_XL.pdf) (accessed November 8, 2025).
7. Shevchenko A. A. (2022) Stan rozvytku tvarynnytstva v Ukraini [The state of development of livestock farming in Ukraine]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky – Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. Vol. 7, no. 2, pp. 82-90.
8. AgroPolit.com. (2022). Iak vyvesty tvarynnytstvo iz kryzy? [How to bring livestock farming out of crisis?] Available at: <https://agropolit.com/spetsproekty/948-yak-vivesti-tvarinnitstvo-iz-kryzi> (accessed November 8, 2025).
9. Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2025) Ukrain Impact of the war on agricultural enterprises Findings of a nationwide survey October–November 2024 Available at: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-impact-war-agricultural-enterprises-findings-nationwide-survey-october-november-2024> (accessed November 8, 2025).
10. United Nations Development Programme. (2025) Ukraine fourth rapid damage and needs assessment (RDNA4): February 2022 – December 2024. Available at: <https://www.undp.org/ukraine/publications/ukraine-fourth-rapid-damage-and-needs-assessment-rdna4-february-2022-december-2024-english> (accessed November 8, 2025).